

PROCEEDINGS BOOK – VOL 2

MIDDLE EAST
INTERNATIONAL CONFERENCE ON
CONTEMPORARY SCIENTIFIC STUDIES-VII

March 3-4, 2022
Beirut Arab University, Lebanon

Editors

**Associate Prof. Mirna Fawaz
Samira KHADHRAOUI ONTUNC**

**Institute Of Economic Development And Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY**

info@iksadkongre.org

**All rights of this book belong to İKSAD Global Publishing House.
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.**

İksad Publications - 2022©

Issued: 20.03.2022

ISBN -978-625-8405-85-9

CONFERENCE PROCEEDINGS BOOK

TITLE

MIDDLE EAST INTERNATIONAL CONFERENCE ON CONTEMPORARY
SCIENTIFIC STUDIES-VII

DATE – PLACE

March 3-4, 2022

Beirut Arab University, Lebanon

GENERAL COORDINATOR

SAMIRA KHADHRAOUI ONTUNC

LANGUAGES

Turkish, English, French, Arabic

ORGANIZING INSTITUTES

جامعة بيروت العربية
BEIRUT ARAB UNIVERSITY

Beirut Arab University, Lebanon

&

Institute Of Economics Development And Social Research (IKSAD)

PARTICIPANTS COUNTRIES

Lebanon, Turkey, Iraq, Italy, Iran, Libya, Algeria, Nigeria, Azerbaijan, Indonesia, Bulgaria, Egypt, Japan, Kingdom of Saudi Arabia, Malaysia, Serbia, Germany, Ethiopia, Vietnam, Kazakhstan, India, Morocco, China, Ukraine, Georgia, Pakistan, Croatia, Tunisia, Northern Cyprus, Hungary, The Netherlands

TOTAL ACCEPTED PAPERS: 248

TOTAL REJECTED PAPERS: 76

TOTAL NUMBER OF PAPERS FROM TURKEY: 121

TOTAL NUMBER OF INTERNATIONAL PARTICIPANTS: 127

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process

PRESENTATION

Oral Presentation

03.03.2022 | HALL-1 | SESSION-2**Local Time Beirut, Lebanon: 12⁰⁰-14³⁰****Local Time Ankara, Turkey: 13⁰⁰-15³⁰****Head of Session: Assoc. Prof. Dr. Hüsrev Tabak**

Dr. Dilek DULKADİR	<i>Kırşehir Ahi Evran University, Turkey</i>	ELITIST APPEARANCE OF THE LEBANON SOCIO-POLITICAL STRUCTURE: ZU'AMA'
Asst. Prof. Ilkim Buke Okyar	<i>Yeditepe University, Turkey</i>	ETNİK BİR DEMOKRASİ OLARAK İSRAİL VE ARAP VATANDAŞLARI: GEÇİŞKEN KİMLİKLER İÇİNDE FİLİSTİNLİ OLMAK
Assoc. Prof. Dr. Hüsrev Tabak	<i>Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey</i>	THE TRANSNATIONAL IKHWAN – SOME METHODOLOGICAL NOTES ON STUDYING MUSLIM BROTHERHOOD FROM A TRANSNATIONAL PERSPECTIVE
Assist. Prof. Dr. M. Hüseyin Mercan	<i>Marmara University, Turkey</i>	HOUTHIS AND SOME REFLECTIONS ON THE REASONS OF YEMENI CRISIS IN THE POST-UPRISINGS ERA
Assist. Prof. Dr. Muharrem Doğan	<i>Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey</i>	THE OTHERNESS OF THE OTHER AND THE ISOLATION POLICIES OF INTERNATIONAL SOCIETY: WHY HAVE NOT THE PALESTINIANS REALLY BECOME A PART OF THE WORLD?
Assist. Prof. Dr. Turgay Demir	<i>Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey</i>	THE POLITICAL OPPORTUNITIES OF THE SYRIAN CIVIL WAR FOR THE SYRIAN KURDS AND THE KURDISH POLITICS
Res. Assist. Mehmet Rakipoğlu Assist. Prof. Dr. Abdulgani Bozkurt	<i>Sakarya University, Turkey</i> <i>Recep Tayyip Erdoğan University, Turkey</i>	EXPLORING THE STRATEGIC TIDES IN GULF-TURKEY RELATIONS: A MULTI-DIMENSIONAL READING
Fatih Yaşar	<i>Dokuz Eylül University, Turkey</i>	THE US-CHINA RELATIONSHIP IN THE MIDDLE EAST: AN OPPORTUNITY OR A THREAT FOR TURKEY?
Assist. Prof. Dr. Pınar Özden Cankara	<i>Bilecik Şeyh Edebali University, Turkey</i>	TURKEY-ISRAEL RELATIONS AFTER NETANYAHU: IS NORMALIZATION POSSIBLE?
Assist. Prof. Dr. Damla Kocatepe	<i>Kafkas University, Turkey</i>	FROM BONN TO DOHA- AFGHANISTAN AND THE TALIBAN: CHANGES AND THE PROCESS

04.03.2022 | HALL-2 | SESSION-2Local Time Beirut, Lebanon: 12⁰⁰-14³⁰Local Time Ankara, Turkey: 13⁰⁰-15³⁰**Head of Session: Prof. Dr. Ramazan BİÇER**

Dr. Sümeyra Yakar	<i>Kastamonu University, Turkey</i>	DEBATES REGARDING THE ORIGINS OF ISLAMIC LAW
Dr. Emine Enise Yakar	<i>Recep Tayyip Erdogan University, Turkey</i>	LEGAL METHODOLOGY OF THE <i>Hanbalī</i> SCHOOL
Prof. Dr. Ramazan BİÇER	<i>Sakarya University, Turkey</i>	THEOLOGICAL ANATOMY OF A WAR: THE BATTLE OF BADR
Prof. Dr. Ramazan BİÇER	<i>Sakarya University, Turkey</i>	READING RELIGION WITH ANTHROPOLOGICAL DATA: THE CASE OF GÖBEKLİTEPE
Assoc. Prof. Dr. Recep Önal	<i>Giresun University, Turkey</i>	ACCORDING TO MĀTURĪDĪ, THE FUNDAMENTAL ELEMENTS OF THE FAMILY AND THE MATTER OF FAMILY HEAD IN THE CONTEXT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE DIFFERENCE-OBEDIENCE
Assoc. Prof. Dr. Recep Önal	<i>Giresun University, Turkey</i>	THE INSTITUTION OF MARRIAGE AND MARRIAGE CONTRACT AS THE FIRST CONDITION OF BEING A FAMILY ACCORDING TO MĀTURĪDĪ
Ahmet SARIKAYA	<i>Presidency of Religious Affairs, Turkey</i>	QUR'AN MADRASES AND LEADING QUR'AN READERS

**MIDDLE EAST INTERNATIONAL CONFERENCE
ON CONTEMPORARY SCIENTIFIC STUDIES-VII**

KƏRİMOVA RƏNA CABBAR KIZI RZAYEVA SÜRƏYYA CABBAR KIZI ƏZİZOVA ƏSMƏT NİZAMİ KIZI CƏFƏROVA QUMRU KAMİL KIZI ƏLƏKBƏROVA MEHRİBAN QƏNİ KIZI	
GEBELİKTE FOLİK ASİT KULLANIMI ZEYNEP BAL	452
PRENATAL STRESLE BAŞA ÇIKMA ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI ZEYNEP BAL EZGİ CAN KANTAR TUBA UÇAR	454
DEBATES REGARDING THE ORIGINS OF ISLAMIC LAW SÜMEYRA YAKAR	457
LEGAL METHODOLOGY OF THE HANBALİ SCHOOL EMİNE ENİSE YAKAR	465
DİNİ, ANTROPOLOJİK VERİLERLE OKUMAK: GÖBEKLİTEPE ÖRNEĞİ RAMAZAN BİÇER	472
BİR SAVAŞIN TEOLOJİK ANATOMİSİ: BEDİR SAVAŞI RAMAZAN BİÇER	478
MÂTÜRİDİ'YE GÖRE AİLE OLMANIN İLK ŞARTI OLARAK EVLİLİK KURUMU VE NİKÂH AKDİ RECEP ÖNAL	484
MÂTÜRİDİ'YE GÖRE EŞLER ARASINDA KAVVÂM-İTAAT İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA AİLENİN TEMEL UNSURLARI VE AİLE REİSLİĞİ MESELESİ RECEP ÖNAL	497
KUR'ÂN MEDRESELERİ VE ÖNDE GELEN KÂRİLER AHMET SARIKAYA	511
FEN BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN ÇOKLU ZEKÂ KURAMI VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ GONCA TÜRK YILMAZ KARA	512
DEVELOPMENT OF THE STATE OF MATTER SUCCESS TEST ACCORDING TO COGNITIVE LOAD THEORY: A VALIDITY AND RELIABILITY STUDY HANDE BİLGİN URAZ YILMAZ KARA	521
TÜRKÇE DERSİ YAZMA BECERİSİNİN 1316 H MAARİF SALNAMESİ VE 2019 TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRMESİ TUĞBA ŞİMŞEK	527
HISTORY OF TEACHING AZERBAIJAN LITERATURE IN 40-50S XX CENTURY NAZİLE ABDULLAZADE	529
7. SINIF FEN BİLİMLERİ DERS KİTABININ ÇOKLU ZEKÂ KURAMI AÇISINDA İNCELENMESİ HÜLYA ASLAN EFE SEFER BAKÇI	535

MÂTÜRÎDÎ'YE GÖRE EŞLER ARASINDA KAVVÂM-İTAAT İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA AİLENİN TEMEL UNSURLARI VE AİLE REİSLİĞİ MESELESİ

Doç. Dr. Recep Önal

Giresun Üniversitesi

ORCID NO: 0000-0002-2571-9949

Özet

İslam'a göre Müslüman bir aile için aile ocağının düzeni, mutluluğu ve devamı için aile bireylerinin birbirleriyle olan ilişkilerini, görev ve yetki dağılımını iyi düzenlemeleri, karşılıklı hak ve sorumluluklarını âdil ve dengeli bir biçimde paylaşmaları ve bu konuda üzerlerine düşen görev ve yükümlükleri yerine getirmeleri büyük önem arz etmektedir. Nasıl ki devlet ve toplumların varlıklarını devam ettirebilmesi belli bir disiplinin ve düzenin bulunmasına ve bunun devamı için de iş bölümünün adil bir biçimde bireylerin kabiliyet ve liyakatlerine göre dağıtılmasına bağlıysa aynı şekilde ailenin de düzeni ve devamı bireyler arasındaki görev dağılımının da adil bir biçimde paylaşılmasına bağlıdır. Aile içindeki bu görev ve yükümlülükler ise zamana, zemine, sosyo-kültürel değerlere ve ekonomik şartlara göre değişkenlik arz edebilmektedir. Bununla birlikte hemen hemen bütün kültür ve medeniyetlerde -bilhassa ataerkil toplumlarda- aile fertlerinin geçiminin sağlanması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması gibi ailenin dış işlerinden erkeğin; ev temizliği, yemek pişirme ve çocuk bakımı gibi iç işlerinden ise kadının sorumlu olduğu genel kabul görmüştür. Bu farklılığın temel sebebi ise kadın ve erkeğin yaratılışları bakımından farklı bir yapıya, kabiliyet ve yeteneklere sahip olmasıdır. Bu yüzden Kur'an'da aile içindeki yetki, görev ve sorumluluklar erkek ve kadının yaratılışlarına uygun düşecek şekilde dağıtılmıştır (Bakara 2/228, Nisâ 4/32 ve 34). Dolayısıyla aile işlerinin yürütülmesi ve idare edilmesinde, bu farklılıklar dikkate alınmalı, eşler arasında yetki ve görevlerin dağılımında eşitlik değil, adalet ve denge gözetilmelidir.

Ebû Mansûr el-Mâtürîdî (ö. 333/944) de bu duruma dikkat çekmiştir. Ailedeki görev ve sorumlulukların aile bireyleri arasında yetenek ve kabiliyetlerine göre adil bir biçimde paylaşılmasını ailede düzen ve istikrarın sağlanması ve aile içi ilişkilerin uyumlu, düzenli ve sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için gerekli görmüştür. Bu bağlamda *Te'vilâtü'l-Kur'an* eserinde ilgili ayetler çerçevesinde ailenin temel unsurları, kadın-erkek eşitliği, aile içi görev paylaşımı, ailenin idaresi ve yönetiminde yetkinin kimde olduğu (aile reisliği), kadının eşine itaati (kavvâm-itaat ilişkisi) vb. çeşitli konuları detaylı olarak ele alıp incelemiştir. Bu tebliğde yukarıdaki teorik zemin dikkate alınarak Mâtürîdî'nin mezkûr konulara dair temel yaklaşımları kendi eserlerinden hareketle tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: İslam, Mâtürîdî, Aile reisliği, İtaat, Erkek, Kadın.

ACCORDING TO MĀTURĪDĪ, THE FUNDAMENTAL ELEMENTS OF THE
FAMILY AND THE MATTER OF FAMILY HEAD IN THE CONTEXT OF THE
RELATIONSHIP BETWEEN THE DIFFERENCE-OBEDIENCE

Abstract

According to Islam, it is important for a Muslim family to organize the relations between family members, the distribution of duties and powers well, to share their mutual rights and responsibilities in a fair and balanced way, and to fulfill their duties and responsibilities in this regard, for the order, happiness and continuation of the family hearth. is important. Because, just as the existence of the state and societies depends on the existence of a certain discipline and order, and for the continuation of this, the division of labor is fairly distributed according to the abilities, merits and qualifications of the individuals, in the same way, the order and continuation of the family institution is the distribution of duties and division of labor among the family members. It also depends on the fact that they are shared fairly and that these are fulfilled by each individual responsibly. These duties and obligations within the family may vary according to time, ground, socio-cultural values and economic conditions. However, in almost all cultures and civilizations -especially in patriarchal societies- the man's foreign affairs of the family, such as ensuring the livelihood of the family members and meeting their basic needs; It is generally accepted that women are responsible for domestic affairs such as house cleaning, cooking and child care. The main reason for this difference is that men and women have different structures, abilities and abilities in terms of their creation (psychological, physiological and biological). Therefore, the authority, duties and responsibilities within the family are distributed in the Qur'an in a way that is compatible with the creation of men and women (al-Baqara 2/228, al-Nisā' 4/32 and 34). Therefore, these differences should be taken into account in the conduct and management of family affairs, and justice and balance should be observed, not equality, in the distribution of powers and duties and sharing responsibilities between spouses.

Abū Maṣṣūr al-Māturīdī to share the duties and responsibilities in the family fairly among the family members according to their abilities and abilities, in order to ensure order and stability in the family and to conduct family relations in a harmonious, regular and healthy manner. In this context, within the framework of the relevant verses in the work of *Ta'wilat al-Qur'an*, the basic elements of the family, equality between men and women, division of duties within the family, who has the authority in the administration and management of the family (head of the family), the obedience of the woman to her husband (kawam-obedience relationship) etc. It deals with various issues in detail. In this paper, considering the above theoretical ground, Māturīdī's basic approaches to the aforementioned issues will be tried to be determined based on his own works.

Keywords: Islam, Māturīdī, Family Head, Obedience, Male, Woman.

Giriş

Toplumda düzen, huzur ve mutluluğun hâkim olması ailenin mutlu ve huzurlu olmasına ve böylesi bir ortamda toplum için faydalı ve güzel ahlaka sahip bireylerin yetişmesine bağlıdır. Zira toplumun en küçük kurumunu ve temelini aileler oluşturmakta ve şekillenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bu bakımdan ailenin sağlıklı ve sağlam temeller üzerine tesis edilip toplum için faydalı bireylerin yetiştirilmesi toplumun geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Mutlu ve huzurlu ailelere sahip olan toplumlar her zaman huzurlu ve mutlu olarak

varlıklarını devam ettireceklerdir. Bu açıdan toplumsal düzen, huzur ve mutluluğun sağlanmasında en önemli görevin aileye düştüğü söylenebilir. Bu bakımdan Mâtürîdî, aile yuvasının mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi ailenin temel unsurlarını oluşturan her bireyin ailenin bir üyesi olarak üzerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerine bağlı olduğunu söyler. Bu anlamda müslüman bir aile için bunların yerine getirilmesinin büyük önem arz ettiğini birçok ayeti¹ delil göstererek açıklamaya çalışır.²

Bilindiği üzere devlet ve toplumların varlıklarını devam ettirebilmesi belli bir disiplinin ve düzenin bulunmasına bağlıdır. Aynı şekilde bu düzenin devamı da iş bölümünün (görev ve sorumluluklar) adalet ilkesi gereğince fertlerin kabiliyet, yetenek, liyakat ve ehliyetlerine göre dağıtılmasına bağlıdır. Bu durum, aile kurumu için de geçerlidir. Bu bakımdan ailenin temel unsurlarını oluşturan her bireyin ailenin bir üyesi olması itibariyle birtakım hakları olduğu gibi, ailenin diğer bireylerine karşı yerine getirmekle mükellef olduğu görev ve sorumlulukları da vardır. Aile yuvasının mutlu, huzurlu ve sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi hiç şüphesiz bunların her birey tarafından sorumluluk bilinciyle yerine getirilmesine ve karşılıklı ilişkilerin güçlü, sağlıklı ve düzenli bir biçimde yürütülmesine bağlıdır.³ Bu bakımdan Mâtürîdî, aile kurumunun mutlu ve huzurlu bir biçimde devam edebilmesi için aile içerisindeki tüm bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini, görev ve yetki dağılımını iyi düzenlemelerini, karşılıklı hak ve sorumlulukları âdil ve dengeli bir biçimde paylaşmalarını ve bu konuda üzerlerine düşen görev ve yükümlükleri yerine getirmelerini gerekli görmektedir.⁴ Ona göre bu görev ve yükümlükler aile fertleri arasında farklılık arz edebilmektedir. Bunun temel sebebi ise kadın ve erkeğin yaratılışları (psikolojik, fizyolojik ve biyolojik) bakımından farklı bir yapıya, kabiliyet ve yeteneklere sahip olmasıdır. Bu yüzden Kur'an'da aile içindeki yetki, görev ve sorumluluklar erkek ve kadının yaratılışlarına uygun düşecek şekilde dağıtılmıştır.⁵ Dolayısıyla aile işlerinin yürütülmesi ve idare edilmesinde, bu farklılıklar dikkate alınmalı, eşler arasında yetki ve görevlerin dağılımında, sorumlulukların paylaşılmasında eşitlik değil, adalet ve denge gözetilmelidir.⁶ Çünkü ailedeki görev ve sorumlulukların eşler arasında yetenek ve kabiliyetlere göre adil bir biçimde dağılımı ailedeki düzen ve istikrarın sağlanması, bu anlamda aile içi ilişkilerin ve ailenin mal ve servet gibi maddî unsurlarının uyumlu ve düzenli ve sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için gereklidir. Ayrıca aile fertleri arasındaki şefkat, sevgi ve saygı gösterme; zor durumlarda yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olma; yapılan hata ve kusurları affedip hoş görerek anlayış gösterme gibi erdemli tutum ve davranışlar da ailede içinde huzur ve mutluluğun sağlanması ve devam ettirilmesinde hayati derecede bir öneme sahiptir.⁷ Bu bakımdan Mâtürîdî, eserlerinde aile içinde düzen ve huzurun sağlanabilmesi için ailenin temel unsurları, bunların hak ve sorumlulukları ile ailenin idare ve yönetimde yetkinin kimde olduğu (aile reisliği) meselesi gibi konulara geniş yer vermiştir.

1. Ailenin Temel Unsurları

Mâtürîdî'ye göre ailenin temel unsurlarını (fertlerini) baba-anne (karı-koca) ve çocuklar oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra ikinci ve üçüncü derecede ailenin büyümesine paralel olarak

¹ Mâtürîdî'nin delil olarak kullandığı ayetler için bk. Bakara 2/223, 187; el-Mü'min 40/61; et-Tahrîm 66/6; en-Nebe' 78/10 (Hayreddin Karaman & v.dğr. *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Mealî*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012).

² Ebû Mansûr el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, ed. Bekir Topaloğlu (İstanbul: Dâru'l-Mizan, 2005-2010), 1/364; 2/49; a.m.f., *Te'vilâtü'l-Kur'an Tercümesi*, ed. Yusuf Şevki Yavuz (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015-2019), 1/394-395; 2/64. Bundan sonraki atıflar, Arapça esere yapılacak, parantez içerisinde aynı eserin ismi verilmeden sadece Türkçe metnin ilgili sayfası "çev. sayfa numarası" şeklinde verilecektir.

³ Bk. Recep Önal, *Mâtürîdî Kitaplığı: Aile ve Toplumsal İlişkiler* (İstanbul: İlke Yayıncılık, 2021), 16-17.

⁴ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 7/418 (çev. 7/447-448).

⁵ Ayetler için bk. el-Bakara 2/228, en-Nisâ 4/32 ve 34.

⁶ Bk. Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 2/68-69 (çev. 2/85-86); 3/23, 188, 190, 199-200 (çev. 3/29, 172-173, 182-183).

⁷ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 2/118 (çev. 2/138); 11/170-171 (çev. 11/201-202); 15/203 (çev. 15/208).

torunlar ve duyulan ihtiyaca binaen hizmetçiler (cariye ve köleler) de aile fertleri arasında sayılabilir.⁸ Öte yandan Mâtürîdî, birbirinden bağımsız olan müstakil evlerden oluşan bir aile topluluğundan da bahsetmektedir. Bu konuda Nûr 24/61. ayetini delil göstererek baba-anne, çocuk, erkek ve kız kardeş ile amca ve dayı, hala ve teyze vb. yakın akrabaların bir bütün olarak aile olabileceğine işaret etmektedir. Bu bireylerin birbirilerinin evlerinde kalıp, yeme, içme ve barınma gibi ihtiyaçlarını gidermelerinde dinen bir sakınca olmadığına dikkat çekmektedir. Ona göre bir aile bireyi, ister sağlıklı ister hasta olsun her halükarda başta anne, baba ve kardeşlerinin yanı sıra yakın akrabalarının evlerinden ve mallarından da istifade etme hakkına sahiptir.⁹

2. Aile Reisliği Meselesi

Mâtürîdî'nin aile reisliği ile ilgili açıklamalarına bakıldığında meseleyi (i) kadın-erkek eşitliği, (ii) ailenin idare ve yönetimde yetkinin kimde olduğu (aile reisliği) ve (iii) bu yetki sahibinin temel görev ve sorumlulukları olmak üzere üç açıdan ele aldığı anlaşılmaktadır.

2.1. Kadın-Erkek Eşitliği

Mâtürîdî'ye göre Yüce Allah “*Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O'ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.*”¹⁰ ayetinde de ifade edildiği üzere bütün insanları tek bir asıdan (atadan) yani Hz. Âdem ve Hz. Havva çiftinden yaratmıştır. Aynı atanın çocukları ise birbirlerinin erkek ya da kız kardeşleridirler. Kardeşlerin birbirlerine karşı atalarıyla ve kabileleriyle övünmeleri ve üstünlük iddiasında bulunmaları doğru değildir. Ayrıca ayette bütün insanların, bir erkekle bir kadının suyundan ve aynı spermden (nutfe) yaratıldığına dikkat çekilerek, insanların birbirlerine karşı övünmekten ve üstünlük iddiasından vazgeçmeleri, soya-nesebe ve kabileye dil uzatmamaları belirtilmektedir. Buna ilaveten Allah'ın insanları kadın ve erkek ya da kavim ve kabileler olarak yaratmasındaki amaç ise aralarında bir ayrıcalığın ya da üstünlüğün olduğunu göstermek için değil, tanışıp kaynaşmaları, kabilelere ve boylara nispetle bilinmeleri içindir. Bu nedenle hiçbir kimsenin kadın veya erkek olsun ya da sultan veya halktan biri olsun veyahut da hür veya köle olsun bir başkasına karşı övünme ve üstünlük iddiasında bulunma hakkı yoktur. Bu bağlamda Mâtürîdî, Allah katında O'nun kulu olması bakımından herkesin eşit olduğuna işaret eder ve üstünlüğün ancak Allah'a itaatsizlikten sakınmada (takvada) söz konusu olabileceğini vurgular.¹¹ Dolayısıyla bütün insanlar yaratılışları (tek bir atadan gelme ve aynı nutfeden yaratılma) açısından aralarında bir üstünlük ve farklılık olmadığı gibi dinî (ibadet ve kulluk görevleri) bakımdan da (kadının özel halleri sebebiyle namaz ve oruç gibi birtakım ibadetlerden muaf tutulması hariç) bir üstünlük ve farklılık söz konusu değildir. Bu anlamda herkes bu dünyada iyi ya da kötü olarak sergileyecekleri tutum ve davranışlarının karşılığını sevap veya ceza şeklinde görmeleri açısından eşittirler ve bu konuda Allah katında herhangi bir ayırım yoktur. Bu itibarla Mâtürîdî, insanların birbirine karşı üstün, değerli ve faziletli olmalarının ölçüsünün takvâ olduğunu, “*Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır*”¹² şeklinde ilahî beyanın da bu durumu ifade ettiğini söyler. Ona göre takvâ, bir eylemin sonucu olarak kazanılır ki; o da ilâhî buyruklara itaat etmek ve isyandan kaçınmaktır. Bu da Allah'ın emir ve yasaklarına saygıyla olur. İnsanın yaptıklarına Allah'ın lütfu ve keremi de eklenince, o fazilete ve üstünlüğe ulaşılması mümkündür. İnsanın belli bir atadan dünyaya gelmesinde ya da kadın erkek olarak yaratılmasında veyahut da belli

⁸ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/163 (çev. 3/150); 8/151 (çev. 8/172).

⁹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 10/206-208 (çev. 10/235-236).

¹⁰ el-Hucurât 49/13.

¹¹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 14/76-77 (çev. 14/93-94).

¹² el-Hucurât 49/13.

bir kavme ve kabileye mensup olmasında kendisinin yaptığı herhangi bir eylem yoktur. Öyleyse burada herhangi bir üstünlükten, ayrıcalıktan ve faziletten bahsetmek söz konusu olamaz.¹³

Yine bu çerçevede Mâtürîdî, “Sizi bir tek candan yaratan, kendisiyle mutlu olsun diye ondan da eşini yaratan O’dur.”¹⁴ ayetini delil göstererek insanlardan hiçbirinin diğerine yaratılış ve nesep üstünlüğünün olmadığını, çünkü hepsinin bir tek candan yaratıldığını, dolayısıyla onların birbirlerinin erkek veya kız kardeşleri olduğunu, bu yüzden yaratılış bakımından aralarında herhangi bir üstünlüğünün bulunmadığını, insanların fazilet ve üstünlüğünün sadece yapılan iyi ameller, sergilenen erdemli davranışlar ve güzel huylarla (takvayla) mümkün olacağını, bu gerçeğin de “Allah katında en değerli olanınız O’na itaatsizlikten en fazla sakınmanızdır”¹⁵ ilahî beyanla dile getirildiğini önemle belirtir.¹⁶ Diğer taraftan “(Allah onları), birbirinden gelme nesiller olarak (seçip âlemlere üstün kıldı). Allah hakkıyla işitmekte ve bilmektedir.”¹⁷ ayetini de delil gösteren Mâtürîdî, tüm insanlığın önce Hz. Âdem’in daha sonra Hz. Nûh ve Hz. İbrahim’in soyundan birbirini takip eden kuşaklar ve nesiller yoluyla geldiğini, bundan dolayı insanların “Allah sizin imanınızı daha iyi bilmektedir. Birbirinizden türeyip gelmektesiniz.”¹⁸ ayetinde de ifade edildiği üzere birbirine karşı büyüklükmemeleri ve üstünlük iddiasında bulunmamaları gerektiğini söyleyerek, üstünlüğün ancak iman ve takvada olduğuna işaret eder.¹⁹

2.2. Ailenin İdare ve Yönetimde Yetkinin Erkek Olması

Mâtürîdî’ye göre aile içerisinde düzen ve uyumun sağlanması ve bunun sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için ailede bir reisin ve idarecinin bulunması gereklidir. Bu da eş ve baba olan erkektir. Bu durumu sosyal bir realite olarak kabul etmek gerekir. Çünkü orduda, siyasette, ekonomide, eğitimde ve benzeri alanlardaki faaliyetlerin düzgün bir şekilde yürütülebilmesi için belli bir disipline ve düzene ihtiyaç duyulduğu gibi bu düzen ve disiplini sağlayacak ve idare edecek bir yöneticiye ve idareciye de ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı durum aile içerisindeki işler ve bireyler arasındaki ilişkiler için de geçerlidir. Mâtürîdî, bu görüşünü kadın ve erkeğin fitratlarının/yaratılışlarının farklı olduğu gerçeğinden hareketle temellendirmeye çalışır. Ona göre her ne kadar kadın ve erkek tek bir atadan ve aynı nutfeden yaratılmada eşit olsalar da psikolojik, fizyolojik ve biyolojik yapıları bakımından birbirinden farklı yaratılmıştır. Bu yüzden birbirinden farklı kabiliyet ve yeteneklere sahiptirler. Buna göre kadın ve erkek arasında bir eşitlikten ve denklikten söz edilemez. Bu yüzden aile ve devlet yönetimi gibi dünya işlerini yerine getirilip, idare edilmesinde erkeğe kadına göre birtakım ayrıcalıklar tanınarak nisbî bir üstünlük verilmiştir. Ancak bu üstünlük, Yüce Allah’ın erkeği kadından daha faziletli ve değerli kıldığı anlamında bir üstünlük değildir. Mâtürîdî, bu görüşlerini Bakara 2/228. ayet ile Nisâ 4/32, 34. ayetlerini yorumlarken ortaya koymaktadır.

Mâtürîdî, Nisâ 4/32’de geçen “Allah’ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri iç çekerek arzu etmeyin.” ifadesini erkeğin kadına üstün kıldığı şeklinde değil, aksine Allah’ın cinsiyet ayrımı gözetmeksizin, insanlara verdiği nimetlerin miktarının farklılık arz edebileceği, bunun nedeninin ise imtihana yönelik olduğu şeklinde yorumlar. Buradan hareketle dünya nimetleri konusunda insanların birbirine haset etmemesini, verilen nimetlere şükretmeleri ve başkalarına karşı üstün olmak için Allah’ın lütfunu temenni etmemeleri, bunun yerine dinî ve ahlakî konularda kendisini Allah’a yaklaştıracak şeyleri dilemeleri gerektiğine dikkat çeker.²⁰ Bu

¹³ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 14/77 (çev. 14/94).

¹⁴ el-A’râf 7/189.

¹⁵ el-Hucurât 49/13.

¹⁶ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 6/140 (çev. 6/155).

¹⁷ Âl-i İmrân 3/34.

¹⁸ en-Nisâ 4/25.

¹⁹ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 2/290 (çev. 2/321).

²⁰ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 3/187-188 (çev. 3/174).

bağlamda ayetin nüzul sebebiyle ilgili şöyle bir olay nakleder. Mezkûr âyet nazil olunca Ümmü Seleme (ö. 62/681) Hz. Peygamber'e: "Ey Allah'ın Elçisi! Erkekler savaşıyor, biz savaşıyoruz, erkekler anılıyor, biz anılmıyoruz?" diye bir soru yöneltmiş, bunun üzerine: "Allah'ın sizi üstün kıldığı... Erkeklerin de kadınların da kazandıklarından nasipleri var."²¹ anlamındaki ayet nazil olmuştur.²² Mâtürîdî, Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'nin erkeklerin yaptıkları cihat ve benzeri ibadetleri temenni ettiğini, ancak Allah'ın kadınları bu tür sorumluluklardan muaf tuttuğunu, fakat bu durumun erkeğin kadınlara üstün kılınması anlamına gelmediğini belirtir. Bu bakımdan ona göre ayette geçen Allah'ın lütfü hakkındaki teşvik, Ümmü Seleme'nin yerine getirebileceği hayır türlerine yöneliktir. Yani kadınların Allah'ın lütfünü talep etmeleri yapabilecekleri ve sorumlu oldukları hususlarda olmalıdır. Bu yüzden Allah'ın kadınlardan savaşma ve diğer bazı hayırlı işleri yapma gibi birtakım sorumlulukları ve külfetleri kaldırması erkeklerin onlardan üstün oldukları anlamına gelmez.²³ Dolayısıyla bu ayetten hareketle, erkeklerin faziletli ve değerli olmak bakımından kadınlardan üstün kılındıkları iddia edilemez. Öte yandan "Erkeklerinde kazandıklarından nasipleri var, kadınlarında kazandıklarından nasipleri var." şeklinde geçen ilahî beyan, erkeklerin elde ettiklerinin sadece çalışmakla gerçekleştiği, kadınların elde ettiklerinin de çalışmakla olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Yüce Allah'ın kadın erkek her biri için çalışmasına karşılık ecir ve mükâfat vereceğini haber vermekte, bu konuda da kadın erkek ayrımı (cinsiyet ayrımı) gözetmeyeceğine, herkese yaptıklarının karşılığını vereceğine işaret eder.²⁴

Yine bu bağlamda Mâtürîdî, erkek ve kadın Müslümanların ayrı ayrı zikredildiği ve her birinin yaptıklarının karşılığını ayrı ayrı alacaklarının belirtildiği Ahzâb 33/35. ayetinin²⁵ iniş sebebiyle ilgili şu rivayeti nakleder: Bir gün Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme ve Nüseybe b. Kâb' denilen bir kadın Resûlullah'a gelip: "Ey Allah'ın Resûlü! Ne oluyor ki Rabb'imiz Kur'an'da erkekleri iyilikle anıp kadınları hiç zikretmiyor." demişler şöyle demişler, bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur.²⁶

Diğer taraftan Mâtürîdî, "Allah'ın, (iki cinse) birbirinden farklı özellik ve lütuflar bahşetmesi ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar..."²⁷ ayetini de başta kadın ve çocukların korunup kollanması, temel ihtiyaçlarının karşılanması vb. aile ilişkileri olmak üzere, ticaret ve ekonomi gibi dünya işlerinin idare edilmesi hususunda yetki ve sorumluluğun erkeğe verildiği şeklinde yorumlar. Ancak ona göre bu görev ve sorumlulukların erkeğe verilmiş olması, onun kadından daha üstün ve değerli olduğu için değil, erkeğin biyolojik ve fizikî bakımından kadından daha güçlü ve kuvvetli bir yapıya sahip olmasındandır. Nitekim Mâtürîdî, ayette geçen "Allah'ın (iki cinse) birbirinden farklı özellikler... bahşetmesi..." beyanıyla Allah'ın bazı kullarına diğerlerine göre lütufta bulunduğunu haber verdiğini söyler. Daha sonra kadın ve erkeğin farklı yaratılışlara sahip olduğuna dikkat çeker ve Yüce Allah'ın para kazanma, ülkeler ve şehirler arasında dolaşarak ticarî faaliyetlerde bulunma, türlü zanaat ve meslekleri icra etme gibi birtakım hususlarda erkekleri kadınlara göre daha ehil olarak yarattığını, bu yüzden kadınların bunları gerçekleştirmede aciz kalabileceklerini söyler. Mâtürîdî'ye göre bu yaratılış farklılığı sebebiyle

²¹ en-Nisâ 4/32.

²² Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/188 (3/172).

²³ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/188, 190 (çev. 3/172-173).

²⁴ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/191 (çev. 3/174).

²⁵ Ayetin meali şöyledir: "Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, taata devam eden erkekler ve taata devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar var ya; işte Allah, bunlar için bir mağfîret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."

²⁶ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 11/345 (çev. 11/386).

²⁷ en-Nisâ 4/34.

Yüce Allah, kadınların geçimlerini sağlamayı, temel ihtiyaçlarını karşılamayı ve çeşitli işlerini yürütmeyi erkeklere farz kılarak, onlara daha fazla görev ve sorumluluklar yüklemiş, kadınları ise bunlardan sorumlu tutmamıştır.²⁸ Bu yüzden ayette ifade edilen erkeklerin kadınların yöneticisi ve koruyucusu (kayyim) olduğuna dair ifadeyi bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Yani kadınlara bu görevin verilmemesi, onların bunu başaramayacak olmalarında değil, erkeklerin bu işe daha ehil olmaları sebebiyledir. Mâtürîdî, bu görüşlerini temellendirmek için İbn Abbas'ın erkeğin kadından üstün kılınmasının eşinin nafaka ve geçimi sağlamakla mükellef tutulması sebebiyle olduğu yönündeki şu görüşlerine de yer verir: "Erkekler amirlerdir, Allah'ın itaati emrettiği hususlarda kadının erkeğe itaat görevi vardır. Onun erkeğe itaati, kocasının ailesine güzel davranması ve malını korumasıdır. Nafaka ve geçimi sağlamak için çalışması sebebiyle, Allah, erkeği kadından üstün kılmıştır."²⁹

Diğer taraftan Mâtürîdî, söz konusu görev ve sorumlulukların yerine getirilmesi erkeklere farz kılınmış olsa da kadınların da bunları yapabilecek ehliyeteye sahip iseler -aslı görevleri olmamakla birlikte- yerine getirebileceklerine ve alım-satım, evlenme-evlendirme ve benzeri ihtiyaçlarını karşılayabileceklerine dikkat çekerek, ticarî ve sosyal hayatta aktif olarak çalışmalarını uygun görmektedir. Bu bağlamda Mâtürîdî, her ne kadar erkeklerin kadınlar üzerinde yönetici (kayyim) olsalar da kadınların veli izni olmaksızın evlenme ve evlendirme gibi işlerini üstlenerek yürütebileceklerini ve bu konuda kendilerinin yetki sahibi olduklarını bu hususa örnek göstermektedir.³⁰ Bu açıdan bakıldığında yukarıda zikredilen dünya işlerinden (görev ve yükümlülüklerden) erkeğin sorumlu tutulması, kadınların bunları yapamayacak olmasından daha ziyade erkeğin bunlara daha ehil ve layık olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Ayrıca Mâtürîdî'nin dünyevî işlerin icra edilmesinde kadınların mutlak anlamda yetersiz olduklarında söz etmemesi, aksine ehil olmaları durumunda birtakım işleri yapabileceklerini ifade etmesi kadınların da sosyal hayatta aktif olarak çalışabileceklerini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Geçmişten günümüze kadar birçok kültür ve medeniyette de askerî, siyasî ve ekonomik vb. işlerin erkekler tarafından icra edildiği gerçeği de Mâtürîdî'nin erkeğe daha fazla sorumluluk düşüğü yönündeki bu yaklaşımını destekler mahiyettedir. Bir de şu var ki; dünyadaki işlerin düzen ve disiplin içinde sağlıklı bir biçimde yürütülmesi bir yönetici ve idarecinin bulunmasını da zorunlu kılar. Bu durum aile kurumu içinde geçerlidir. Dolayısıyla ailede de işlerin düzenli ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlayacak bir lidere ve reise ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden yukarıda da ifade edildiği üzere Kur'an'da aile fertleri arasında bir reisin olması gerekli görülmüş, bunun da kadının yöneticisi ve ailenin reisi olarak erkek kabul edilmiştir.

Konuyla ilgili olan bir diğer ayet ise şöyledir: "*Erkeklerin kadınlar üzerinde belli hakları olduğu gibi kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır. Ancak erkekler kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler.*"³¹ Mâtürîdî, bu ayeti yorumlarken ilk olarak kendi dönemine kadar konuya dair ileri sürülen görüşlere yer verir ve bunları şu özetler: Bir görüşe göre bu ayet, eşler arasındaki hakları amaçlamaktadır. Şöyle ki, kadın ve erkek farklı haklara sahip olsalar da kadınlar üzerinde kocalarına ait bulunan hakların benzeri eşlerine ait olmak üzere kocalar üzerinde de vardır. Ancak erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece üstünlüğü bulunmaktadır. Bu üstünlük ise kadının değil erkeğin elinde bulunan boşama hakkıdır. Bazıları ise bu üstünlüğün devlet başkanlığı ve buyruk çıkarma yetkisi yahut cihad görevi, ganimetten ve mirastan fazla pay alma hakkı vb. hususlarda Allah'ın, kadına nispetle erkeğe tanıdığı ayrıcalıktan

²⁸ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/199-200 (çev. 3/181-182).

²⁹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/200 (çev. 3/183).

³⁰ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/199-200 (çev. 3/182).

³¹ el-Bakara 2/228.

kaynaklandığını söylemişlerdir. Bir başka görüşe göre ise bu üstünlük erkeklere özgü olan velayet hakkı, şahitlikteki konum, akli yetkinlik ya da eşine mehir ödemesidir.³²

Bu görüşleri naklettikten sonra Mâtürîdî, kendi görüşünü açıklar. Ona göre bu ayette kadınların erkekler üzerinde, erkelerin de kadınlar üzerinde birtakım hakları olduğuna dikkat çekilmektedir. Daha sonra bu hakların neler olduğunu tek tek açıklamaktadır. Mâtürîdî, yine ayette geçen “*erkekler kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler.*” ifadesini “erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece üstün hakka sahip olduğu” şeklinde anlamak gerektiğini söyler. Ona göre bu üstünlük de erkeğin kadına sahip olması, Allah’ın onu kadının yöneticisi³³ (veya ailenin reisi) kılması vb. bazı haklarda kendi lehine yönelik farkların bulunması gibi birtakım hak ve yükümlülüklerin erkeğe verilmesi şeklinde anlamak mümkündür.³⁴ Buna göre denilebilir ki erkeklerin kadınlardan bir derece üstünlüğe sahip oldukları yönündeki ilahî beyan, hak ve yükümlülükler bakımından erkeklerin kadınlara göre daha fazla görev ve sorumlulara sahip olduğu anlamına gelmektedir ki; bu durum kadını erkekten daha aşağı bir konuma düşürmez. Dolayısıyla Mâtürîdî düşüncesinde bu ayetten hareketle erkeğin kadından yaratılış bakımından daha üstün ve değerli olduğu ya da kadının erkekten aşağı bir mertebede olduğunu şeklinde bir anlam çıkarmak mümkün görünmemektedir.

Öte taraftan Nisâ 4/5. ayetini de bu çerçevede yorumlayan Mâtürîdî, burada mal ve servet yönetimin erkeğe ait olduğunu, kadınlar ve küçüklerin idaresinin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Çünkü Yüce Allah, kadınları erkeklerin idaresi altında yaratıp geliştirmiş, erkekleri de onların yöneticisi ve koruyucusu diye nitelemiştir. Aynı durum küçükler için de geçerlidir. Çünkü onların servetlerinin korunmasını büyükler üstlenmiştir; böylece küçükler yetişkinlerin kefaleti altına alınmıştır.³⁵ Dolayısıyla Mâtürîdî, söz konusu üstünlüğü, erkeğin kadından daha değerli ve faziletli olduğu şeklinde değil, kadına göre daha fazla yükümlülükleri, sorumlulukları ve görevleri bulunduğu yönünde yorumlamaktadır. Bu anlamda ailenin kadın ve çocuk gibi fertlerin yanı sıra mal, servet ve gıda gibi maddî unsurların idaresinin eş ve baba olarak ailenin reisi olan erkeğe ait olduğunu savunmaktadır.

Buraya kadar kadın-erkek eşitliği, erkeğin üstünlüğü meselesiyle ilgili yapılan açıklamalar dikkate alındığında erkek ve kadının insan ve kul olmaya bağlı hak ve sorumluluklarda eşit oldukları, fakat yaratılışları gereği farklı yetenek ve kabiliyetlere sahip oldukları için adalet ilkesine göre dünya işlerinin yürütülmesinde farklı görev ve sorumluluklara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Buna göre denilebilir ki; kadınların insanlık ve Allah’a kullukta erkeklerden daha aşağı derecede veya geri oldukları ya da erkeklerin kadınlardan daha değerli ve faziletli olduğu yönünde ileri sürülen bütün iddia ve söylemler hatalı ve yanlıştır. Ayrıca erkeğe aile reisi ve kadının yönetici kılınarak yetki ve otorite verilmesi hanımına tahakküm kurması anlamına gelmeyeceği gibi kadının kocasına itaat etmesi de esaret anlamına gelmez.

2.3. Aile Reisi Olarak Erkeğin Temel Görev ve Sorumlulukları

Mâtürîdî’ye göre aile içerisinde düzen ve uyumun sağlanması ve bunun sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için ailede bir reisin ve idarecinin bulunmasının gerekliliğini ve bunun da eş ve baba olan erkek olduğunu daha önce ifade etmiştik. Erkeğe verilen bu yetki, aslında kendisine bir nimet ya da üstünlükten daha ziyade aile fertlerine karşı yerine getirilmesi zorunlu olan birtakım ağır görev ve sorumluluklar yüklemek gibi bir külfet getirmektedir. Bununla birlikte ailedeki yetkinin erkeğe verilmesi, kendisine aile fertleri üzerinde baskı kurarak onlara

³² Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 2/68 (çev. 2/85). Ayrıca bk. a.mlf., *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 3/201 (çev. 3/183).

³³ Bk. en-Nisâ 4/34.

³⁴ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 2/68-69 (çev. 2/85-86)

³⁵ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 3/23 (çev. 3/29).

karşı kaba ve kötü davranma imkânını da vermez. Çünkü erkeğe tanınan bu ayrıcalık, dünyevî ve uhrevî işlerin düzen ve uyum içinde yürütülmesi ve idare edilmesi için verilmiştir. Bu açıdan eş ve baba olarak erkeğin en temel görevi, aile fertlerini dünya ve ahiret mutluluğunu elde etme gibi ortak bir amaç etrafında birleştirerek aile içerisindeki düzen ve birliği sağlamak ve bunun devamı için üzerine düşenleri yerine getirmektir. Bu yüzden erkek, bu yetki ve otoritesini aile fertleri üzerinde bir baskı ve zorlama unsuru olarak kullanmamalı, ailede düzeninin sağlanması ve sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için üzerine düşen görev ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır.

Nitekim Tegâbun 64/14'de erkeklere aile fertleriyle beraber nasıl yaşayacakları ve onlara karşı nasıl bir tutum içerisinde olmaları gerektiği açıklanmıştır. Bu bağlamda ayette erkeğin aile içerisinde eşi ya da çocukları hatalı ve kusurlu bir davranışta bulduklarında onlar üzerindeki otoritesini, gücünü ve kudretini onlara karşı bir baskı, zorlama, cezalandırma unsuru olarak değil, af ve müsamaha şeklinde kullanması ve aile içi ve şiddetten sakınması gerektiği vurgulanmıştır. Ailenin reisi olan erkeğin yapılan hata ve kusurları affedip, aile bireylerine hoşgörülü ve bağışlayıcı davranması gerektiği tavsiye edilmiştir.³⁶ Öte yandan Nisâ 4/34'te de eşler arasında sağlıklı bir iletişim ve diyalogun kurulabilmesi için yapılan hata ve kusurlar karşısında eşlerin birbirine karşı nazik ve yumuşak sözlerle öğüt vermeleri gerektiği tavsiye edilmiştir. Çünkü iyiliği emredip kötülükten sakındırmak her müminin bir görevidir ve bu görev sert ve kaba sözlerle değil yumuşak bir şekilde ve güzellikle yerine getirilmelidir. Bu şekilde yapılan öğüt, katı kalpleri yumuşatır, insanları birbirine yaklaştırır. Kaldı ki Yüce Allah, *"Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun varlığına dair kanıtlardandır."*³⁷ buyurarak eşlerin birbirlerine sevgi ve merhametle davranmalarının önemine dikkat çekmiştir.³⁸ Bu bakımdan Mâtürîdî'ye göre aile içinde görev ve sorumlulukların düzgün ve doğru bir biçimde yerine getirilebilmesi eşlerin birbirine karşılıklı olarak sevgi, saygı, anlayış, şefkat, merhamet ve fedakârlık vb. erdemli tutum ve davranışları sergilemelerine bağlıdır. Çünkü bu tür hasletler tek taraflı değil, karşılıklı isteyen hususlardır. Bu yüzden evliliğin başlangıç döneminden itibaren sağlıklı ve mutlu bir şekilde devam edebilmesi, *"Birbirinize karşı erdemli davranmayı unutmayın."*³⁹ ayetinde dikkat çekildiği üzere eşlerin birbirine karşı erdemli davranmalarıyla mümkündür.⁴⁰ Bu anlamda eşlerden her biri aynı çatı altında bir ömür boyu birlikte yaşayacakları bilinci içerisinde karşılıklı sevgi, saygı, anlayış ve şefkat temelli davranışlar sergilemeli, baskıcı ve otoriter tutumlardan uzak durmalıdır. Dolayısıyla erkeğe verilen bu yetki, aslında kendisine ailenin geçimini ve yönetimini sağlamanın yanı sıra, ahiret mutluluğuna ulaştıracak yol ve yöntemleri aile fertlerine göstermek gibi ağır bir sorumluluğu da yüklemektedir. Bu bakımdan aile içerisinde en önemli görev ve sorumluluk hiç şüphesiz ailenin reisi olan erkeğe düştüğünü söylemek mümkündür.

Mâtürîdî'ye göre ailenin reisi olarak erkeğin temel görev ve sorumluluklarının başında ailenin geçimini sağlması, ahirette mutluluğa ve huzura ulaştıracak yol ve yöntemleri aile fertlerine göstermesi gelmektedir. Bu anlamda erkeğin temel hedefi eşinin ve çocuklarının ahiret mutluluğunu sağlamak olmalıdır ve bu bilinçle hareket edip bu amaç uğrunda elinden gelen bütün çaba ve gayreti göstermelidir. Erkeğin bu sorumluluğu, *"Ey inananlar! Nefislerinizi (kendinizi) ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."*⁴¹ ayetinde bizlerin dikkatine sunulmuştur. Bu yüzden mümin bir kişi aile ilişkilerinde İslam'ın ahirette kurtuluşu

³⁶ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 15/203 (çev. 15/207-208).

³⁷ er-Rûm 30/21.

³⁸ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/204-206 (çev. 3/186-187).

³⁹ el-Bakara 2/237.

⁴⁰ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 2/118 (çev. 2/138).

⁴¹ et-Tahrîm 66/6.

ulaştırarak temel prensiplerini esas almalı, bu konuda kendisini ve ailesini eğitmelidir. Bunu yaparken öncelikle kendisini eğitip yetiştirmeli, daha sonra diğer aile fertlerini eğitip, bilinçlendirmelidir.⁴² Diğer taraftan erkek, bu görevlerini yerine getirirken hanımını kendisine yardımcı kılarak görev dağılımına gitmeli, bu anlamda ailenin iç işlerini hanımının yetkisine bırakmalı, ailenin geçimini sağlamak gibi aile dışı işleri ise kendisi üstlenmelidir. Bu husus Hz. Peygamber tarafından, “Hepiniz birer çobansınız ve hepiniz idareniz altındakinden sorumlusunuz... Erkek aile halkının çobanıdır ve idaresi altındakilerden sorumludur. Kadın kocasının evi ve çocuklarının çobanıdır ve idaresi altındakilerden sorumludur. Hepiniz çobansınız ve hepiniz idareniz altındakilerden sorumlusunuz.”⁴³ şeklinde dile getirilmiştir.⁴⁴ Bu bakımdan aile bireylerinin beslenme, barınma, giyinme, eğitim vb. temel ihtiyaçlarını karşılamak ve geçimlerini sağlamak için ailenin maddî unsuru olan para ve malın kazanılmasından ve bunların idare ve yönetiminden birinci derecede eş ve baba olarak ailenin reisi olan erkeğin sorumlu olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan Mâtürîdî’ye göre erkeğin aile bireylerine karşı görev ve sorumlulukları bunlardan ibaret değildir. Bunların yanı sıra özellikle aile içerisinde birtakım çatışma ve sorunların yaşandığı durumlarda da ailenin reisi olarak dikkat etmesi gereken birtakım sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu anlamda yaşanan anlaşmazlıkların ve sorunların üstesinden gelinmesinde asıl sorumluluk ve fedakârlık erkeğe düşmektedir. Bu itibarla erkeğin, hanımının kendisini rahatsız eden ve aile hukukunu ihlal eden tutum ve davranışları karşısında evlilik kurumunun devamı için ona karşı daha anlayışlı ve hoşgörülü olmak, şefkat ve merhametle yaklaşmak gibi erdemli davranışlarda bulunması gerekir. Çünkü Kur’an’da, “Sizin bazı haklarınızdan feragat etmeniz Allah’a karşı saygılı olma derecesine daha yakındır. Birbirinize karşı erdemli davranmayı unutmayın. Şüphesiz ki Allah bütün yaptıklarınızı görmektedir.”⁴⁵ buyrulmaktadır. Ayette evliliğin selameti için eşlerin karşılıklı fedakârlıklarda bulunması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bu tür fedakârlık kötü ahlaktan yahut Allah’a muhalefet etmekten sakınma duygusuna mahzar kılınan erdemli kimseler için tercih edilecek erdemli bir yol olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla eşlerin birbirine karşı anlayış ve fedakârlık göstermeleri ve erdemli davranışlar sergilemeleri evliliğin devamı ve sürekliliği için gereklidir. Bununla birlikte bu konuda erkekler daha hassas davranmalıdır. Çünkü onların kadınları nikâhlamak suretiyle iyilikle tutmak veya güzellekle serbest bırakma fiillerini üstlenmişlerdir. Bu açıdan erkekler, üzerlerine aldıkları bu görevi yerine getirmeye ve bu konuda Allah’a muhalefet etmekten sakınmaya daha fazla özen göstermeli, hem hanımlarına hem de onların ailelerine vefasızlık ve kabalıktan sakınma hususunda dikkatli olmalı ve karşı tarafın sergileyecekleri hatalı ve kusurlu davranışları mazur görmeye çalışmalıdırlar.⁴⁶ Öte yandan erkekler, hanımlarını Allah’ın bir emaneti olarak kabul etmeli ve onlara karşı tutum ve davranışlarını bu esasa göre sergilemelidirler. Nasıl ki bir kişi kendisine verilen bir emaneti titizlikle koruyup, muhafaza ediyorsa aynı şekilde hanımını da koruyup kollamalı, onun şahsına ve kişiliğine zarar erecek tutumlardan sakınmalı, onu hoş tutmalı, sevip saymalıdır. Buna mukabil kadının da bunu fırsat bilip, kocasına karşı üzerindeki sorumluluklarını aksatmamalıdır. Nitekim Yüce Allah, “Vaktiyle siz birbirinizle haşır-neşir olduğunuz ve onlar sizden sapaşağlam ve güçlü söz almış olduğunuz halde onu nasıl geri alırsınız!”⁴⁷ buyurarak bu duruma dikkat çekmiştir. Ayette geçen

⁴² Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 15/265-266 (çev. 15/269); 2/68 (çev. 2/86); a.mlf., *Kitâbü’t-Tevhîd*, thk. Bekir Topaloğlu & Muhammed Aruçi (Ankara: TDV Yay., 2003), 168-169; a.mlf., *Kitâbü’t-Tevhîd Tercümesi*, çev. Bekir Topaloğlu (Ankara: TDV Yay., 2002), 138).

⁴³ Bk. Buhârî, “Nikâh”, 81, 91; “Vesâyâ”, 9; Müslim, “İmâre”, 20; Tirmizî, “Cihâd”, 27; Ebû Dâvûd, “İmâret” 1.

⁴⁴ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 2/68-69 (çev. 2/86).

⁴⁵ el-Bakara 2/237.

⁴⁶ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 2/119 (çev. 2/139).

⁴⁷ en-Nisâ 4/21

“sapasağlam ve güçlü söz almış” beyanının anlamı Hz. Peygamber’in şu hadisinde dikkat çektiği hususlardır: “Kadınlar hakkında Allah’tan sakının, zira siz kadınları Allah’ın emaneti diye aldınız, onların namuslarını Allah’ın izniyle kendinize helal edindiniz; onlar sizin yanınızda yardımcıları gibidir, kendi işleri hakkında herhangi bir yetkiye sahip değildirler.”⁴⁸ Bu bağlamda erkeğe düşen bir diğer sorumluluk da eşler arasında bir problemin yaşanması durumunda erkeğin yaratılış bakımından kadına göre daha güçlü ve kudretli olma gibi fizikî ve biyolojik üstünlüğünü hanımına karşı baskı ve zorlama unsuru olarak kullanmaması, kaba ve sert davranmak gibi şiddete yönelik eğilimlerden sakınması gerektiğidir. Çünkü yukarıda da dikkat çekildiği üzere kocanın sorumluluklarından biri hanımını nikâhında iyilik ve güzellikle tutması veya hanımı kendisinden boşanmak istediğinde onu iyilik ve güzellikle serbest bırakmasıdır.⁴⁹ Ayrıca “*Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır, onlardan sakının. Ama affeder, hoşgörülü ve bağışlayıcı davranırsanız, şüphesiz Allah da çok bağışlayıcı ve engin merhamet sahibidir.*”⁵⁰ buyrulurken erkeğin kendi hanımı ve çocuğu üzerinde otorite, güç ve kudret sahibi olduğuna, ancak bu üstünlüğü suiistimal etmemesi gerektiğine, yapılan hata ve kusurları affetme ve onlara müsamaha gösterme şeklinde kullanılması gerektiğine işaret edilmektedir.⁵¹ Kaldı ki Bakara 2/229’da erkeğe evlilik nikâhının bir sonucu olarak yerine getirmesi gereken görevlerinin dışında hanımını memnun ve mutlu etmek için kendiliğinden iyilikte ve ihsanda bulunması da tavsiye edilmektedir.⁵²

Mâtürîdî’ye göre aile içinde düzenin, huzurun ve mutluluğun sağlanabilmesinden sadece erkek sorumlu değildir. Benzer şekilde kadının da eşine karşı yerine getirmesi zorunlu olan birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. Bunların en başında ailenin reisi olan kocasına Allah’ın emrettiği sınırlar dahilinde itaatkâr ve saygılı olması, bu anlamda itaatsizlik ve geçimsizliğe sebep olacak tutum ve davranışlardan sakınması gelmektedir. Çünkü aile içinde düzen ve birliğin sağlanabilmesi, aile reisi olarak eş ve baba olan erkeğin aile fertlerinin yanında saygınlığının ve otoritesinin bulunmasına bağlıdır. Bu yüzden Allah’ın emrettiği sınırlara uygun düşecek şekilde hanımların kocalarına itaat etmeleri ve saygı göstermelerini gereklidir. İbn Abbas’ın erkeklerin kadınların amiri olduğu, Allah’ın itaati emrettiği hususlarda kadının erkeğe itaat görevi bulunduğu, onun erkeğe itaatinin ise kocasının ailesine güzel davranması ve malını koruması olduğu yönündeki görüşü de bunu desteklemektedir.⁵³ Yine bu bağlamda Kur’an’da “*Salih kadınlar Allah’a itaatkârdır (kânitât)...*”⁵⁴ buyrulmaktadır. Ayette geçen “kânitât” terimi “itaatkâr olan kadınlar” anlamına gelmektedir ki; onların bu itaati hem Allah’a hem de kocaya yöneliktir. Buna göre bu ayette “Allah’a ve kocalarına itaat eden” kadınlar ya da “Allah’ın kendilerine farz kıldığı hakları ve kocalarının haklarını yerine getiren” kadınlar kast edilmiş olmaktadır. Aynı ayetin devamında geçen “*Allah’ın korumasına uygun olarak, kimsenin görmediği durumlarda da kendilerini korurlar*” ifadesiyle de “Allah’ın kendilerine emanet ettiği hukuku koruyanlar ve emir ve yasaklarına uyanlar” ya da “Allah’ın emirlerini, yasaklarını ve ilahi hakları koruyanlar” veyahut da “kocalarının bulunmadığı zamanlarda onların hukukunu ve namusunu koruyanlar” anlamı kastedilmiştir.⁵⁵ Diğer taraftan Yüce Allah kadına, kocasına isyan etmeyi yasaklayıp itaat etmesini, buna mukabil kocaya da eşine güzel geçinmesini emretmiştir. “*Kadınların, makul ve meşru ölçülerde, ödevlerine denk hakları*

⁴⁸ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 3/105 (çev. 3/101).

⁴⁹ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 2/68-69 (çev. 2/86). Ayrıca bk. a.mlf. *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 3/105-106 (çev. 3/101).
⁵⁰ et-Tegâbun 64/14.

⁵¹ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 15/203 (çev. 15/208).

⁵² Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 2/70 (çev. 2/88).

⁵³ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 3/200 (çev. 3/183).

⁵⁴ en-Nisâ 4/34.

⁵⁵ Mâtürîdî, *Te’vilâtü’l-Kur’an*, 3/202 (çev. 3/184).

vardır."⁵⁶; "Eğer o kadınlar size itaat ederlerse, onlar hakkında başka bir yol aramayın."⁵⁷ ayetleri bu duruma işaret etmektedir.⁵⁸ Aile içinde kadının kocasına itaat etmesi gerektiğine dair Mâtürîdî'nin bu yaklaşımı oldukça önemlidir. Çünkü itaatsizliğin ve saygısızlığın söz konusu olduğu bir ailede düzen ve birlik sağlanmaz. Bu da aile fertlerinin mutsuzluğuna ve huzursuzluğuna neden olur ki bu durum ailenin sağlık bir şekilde devam etmesini engeller ve dağılmasına sebep olur. Bununla birlikte kadının kocasına olan itaati ve saygısı İbn Abbas'ın ifadesinde de dikkat çekildiği üzere zorla ve körü körüne bir itaat değil, Allah'ın itaati emrettiği yani dine ve ahlaka uygun olan hususlar için söz konusudur.⁵⁹

Sonuç

Mâtürîdî, eserlerinde aile içinde düzen ve huzurun sağlanabilmesi için ailenin temel unsurları, bunların hak ve sorumlulukları ile ailenin idare ve yönetimde yetkinin kimde olduğu (aile reisliği) meselesi gibi konulara geniş yer vermiştir. Ailenin temel unsurları olarak baba-anne (karı-koca) ve çocukları kabul etmiş, ayrıca ikinci ve üçüncü derecede ailenin büyümesine paralel olarak torunları ve duyulan ihtiyaca binaen hizmetçileri (cariye ve köleler) de aile fertleri arasında değerlendirmiştir. Aile reisliği meselesini ise kadın-erkek eşitliği, ailenin idare ve yönetimde yetkinin kimde olduğu ve bu yetki sahibinin temel görev ve sorumlulukları bağlamında ele almıştır. Ona göre bütün insanlar yaratılışları (tek bir atadan gelme ve aynı nutfeden yaratılma) açısından aralarında bir üstünlük ve farklılık yoktur. Dinî (ibadet ve kulluk görevleri) bakımdan da (kadının özel halleri sebebiyle namaz ve oruç gibi birtakım ibadetlerden muaf tutulması hariç) bir üstünlük ve farklılık söz konusu değildir. Bu anlamda herkes bu dünyada iyi ya da kötü olarak sergileyecekleri tutum ve davranışlarının karşılığını sevap veya ceza şeklinde görmeleri açısından eşittirler ve bu konuda Allah katında herhangi bir ayırım yoktur. Bununla birlikte kadın ve erkek her ne kadar tek bir atadan ve aynı nutfeden yaratılmada eşit olsalar da psikolojik, fizyolojik ve biyolojik yapıları bakımından birbirinden farklı yaratılmıştır. Bu yüzden birbirinden farklı kabiliyet ve yeteneklere sahiptirler. Buna göre kadın ve erkek arasında bir eşitlikten ve denklikten söz edilemez. Bu yüzden aile ve devlet yönetimi gibi dünya işlerini yerine getirilip, idare edilmesinde erkeğe kadına göre birtakım ayrıcalıklar tanınarak nisbî bir üstünlük verilmiştir. Ancak bu üstünlük, Yüce Allah'ın erkeği kadından daha faziletli ve değerli kıldığı anlamında bir üstünlük değildir. Mâtürîdî, bu tespitten hareketle aile içerisinde düzen ve uyumun sağlanması ve bunun sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için ailede bir reisin ve idarecinin bulunmasının gerekliliğini ve bunun da eş ve baba olan erkek olduğunu söylemiştir. Bu görüşünü de kadın ve erkeğin fitratlarının/yaratılışlarının farklı olduğu gerçeğinden hareketle temellendirmeye çalışmıştır. Onun bu yaklaşımını sosyal bir realite olarak kabul etmek gerekir. Çünkü orduda, siyasette, ekonomide, eğitimde ve benzeri alanlardaki faaliyetlerin düzgün bir şekilde yürütülebilmesi için belli bir disipline ve düzene ihtiyaç duyulduğu gibi bu düzen ve disiplini sağlayacak ve idare edecek bir yöneticiye ve idareciye de ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı durum aile içerisindeki işler ve bireyler arasındaki ilişkiler için de geçerlidir. Ancak bu görevlerden erkeğin sorumlu tutulması kadının bunları başaramayacak olmasından değil, erkeğin bu işe daha layık ve ehil olmasından kaynaklandığını tekrar hatırlatmak gerekir. Ayrıca erkeğe verilen bu yetki, aslında kendisine bir nimet ya da üstünlükten daha ziyade aile fertlerine karşı yerine getirilmesi zorunlu olan birtakım ağır görev ve sorumluluklar yüklemek gibi bir külfet getirmektedir. Kaldı ki ailedeki yetkinin erkeğe verilmesi, kendisine aile fertleri üzerinde baskı kurarak onlara karşı kaba ve kötü davranma imkânını da vermez. Çünkü erkeğe tanınan bu ayrıcalık, dünyevî ve uhrevî işlerin düzen ve

⁵⁶ el-Bakara, 2/228

⁵⁷ en-Nisâ 4/34.

⁵⁸ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/204 (çev. 3/185).

⁵⁹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'an*, 3/200 (çev. 3/183).

uyum içinde yürütülmesi ve idare edilmesi için verilmiştir. Bu açıdan eş ve baba olarak erkeğin en temel görevi, aile fertlerini dünya ve ahiret mutluluğunu elde etme gibi ortak bir amaç etrafında birleştirerek aile içerisindeki düzen ve birliği sağlamak ve bunun devamı için üzerine düşenleri yerine getirmektir. Bu yüzden erkek, bu yetki ve otoritesini aile fertleri üzerinde bir baskı ve zorlama unsuru olarak kullanmamalı, ailede düzeninin sağlanması ve sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için üzerine düşen görev ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır. Bu bakımdan aile içerisinde en önemli görev ve sorumluluk hiç şüphesiz ailesin reisi olan erkeğe düştüğünü söylemek mümkündür.

Eş olarak erkeğin temel görev ve sorumluluklarının başında ailenin geçimini sağlaması, ahirette mutluluğa ve huzura ulaştıracak yol ve yöntemleri aile fertlerine göstermesi gelmektedir. Bu anlamda erkeğin temel hedefi eşinin ve çocuklarının ahiret mutluluğunu sağlamak olmalıdır ve bu bilinçle hareket edip bu amaç uğrunda elinden gelen bütün çaba ve gayreti göstermelidir. Erkek bu görevini yerine getirirken hanımını kendisine yardımcı kılarak görev dağılımına gitmeli, bu anlamda ailenin iç işlerini hanımının yetkisine bırakmalı, ailenin geçimini sağlamak gibi aile dışı işleri ise kendisi üstlenmelidir..

Kadının da eşine karşı yerine getirmesi zorunlu olan birtakım hak ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bunların en başında hanımın kocasına Allah'ın emrettiği sınırlar dahilinde itaatkâr ve saygılı olması, bu anlamda itaatsizlik ve geçimsizliğe sebep olacak tutum ve davranışlardan sakınması gelmektedir. Çünkü aile içinde düzen ve birliğin sağlanabilmesi, aile reisi olarak eş ve baba olan erkeğin aile fertlerinin yanında saygınlığının ve otoritesinin bulunmasına bağlıdır. Bu yüzden Allah'ın emrettiği sınırlara uygun düşecek şekilde hanımların kocalarına itaat etmeleri ve saygı göstermelerini gereklidir. Aile içinde kadının kocasına itaat etmesi gerektiğine dair bu yaklaşım oldukça önemlidir. Çünkü itaatsizliğin ve saygısızlığın söz konusu olduğu bir ailede düzen ve birlik sağlanmaz. Bu da aile fertlerinin mutsuzluğuna ve huzursuzluğuna neden olur ki bu durum ailenin sağlık bir şekilde devam etmesini engeller ve dağılmasına sebep olur.

Kaynakça

Karaman, Hayreddin & v.dğr. Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr. Te'vîlâtü'l-Kur'an, ed. Bekir Topaloğlu. İstanbul: Dâru'l-Mizan, 2005-2010.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr. Te'vîlâtü'l-Kur'an Tercümesi, ed. Yusuf Şevki Yavuz. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2015-2019.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr. Kitâbü't-tevhîd. thk. Bekir Topaloğlu & Muhammed Aruçi. Ankara: TDV Yay., 2003.

Mâtürîdî, Ebû Mansûr. Kitâbü't-Tevhîd Tercümesi. Çev. Bekir Topaloğlu. Ankara: TDV Yay., 2002.

Önal, Recep. Mâtürîdî Kitaplığı: Aile ve Toplumsal İlişkiler. İstanbul: İlke Yayıncılık, 2021.